

Ukraine, but also the norms of morality. In turn, this causes harm both to individual citizens against whom they were committed and to society as a whole.

It is noted that the development of society causes appropriate changes both in the legal field (adoption and repeal of regulations) and in the understanding of moral norms. The difference between law and morality stems from their kinship, because these phenomena are developing in parallel in every society. Although it is not always possible to say exactly what happened before: the rules of morality or the relevant rules of law.

It is indicated that morality is a set of internal values that determine the actions and aspirations of man, his way of thinking. They are a set of life landmarks, so to speak, the navigation of the individual in social life. The development of a conceptual basis for the study of moral and ethical values in modern scientific discourse does not fully solve the problem of their implementation at the social and individual levels in terms of their reassessment at the stage of civil society in modern Ukraine. That is, there is a problem of combining modern world trends (gender equality, comprehensive tolerance) with the objective reality in our country.

It has noted that the doctrinal approach to understanding the unity of morality and law should be supported in all areas of law, and in the rules of criminal law, especially, moreover, it is important to enshrine at the legislative level. Further reforms of criminal law require harmonization of its doctrine with the principles of humanism and justice, strengthening the institutions of protection of honor and dignity.

The concept of morality as an established order of relations in society, due to ethical norms and rules of conduct formed in society on the basis of traditional spiritual and cultural values to regulate interpersonal communication of individuals to ensure the integrity of personal and collective interests protected by law.

Keywords: *morality, law, criminal offense, investigation, communication, investigative (search) action.*

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-239-244

Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ[©]

доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПОДОЛАННІ ПРОТИДІЇ ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННЮ

У статті наголошено, що труднощі з організацією розслідування та подолання тиску з боку зацікавлених осіб, здебільшого, є результатом недостатньої кількості наявної в уповноважених осіб інформації. Це впливає на можливість ухвалення організаційних і тактичних рішень як у визначенні напрямів розслідування, так і ухваленні заходів з подолання протидії. У висновках акцентовано, що отримання інформації має характеризуватися оперативністю, а її застосування – виваженістю та своєчасністю, від чого залежить результативність діяльності та встановлення всіх обставин кримінального провадження.

Ключові слова: *інформаційне забезпечення, інформація, досудове розслідування, провадження, подолання протидії.*

Постановка проблеми. Якість розслідування кримінальних правопорушень загалом та тих, за якими наявна протидія зокрема, залежить від своєчасно отриманих відомостей, на яких ґрунтується пізнавальна діяльність уповноваженої особи, та ухвалення на їх підставі оптимальних рішень. Статистичні дані офісу Генерального прокурора України [1] демонструють, що у кримінальних провадженнях (приблизно 60 %) правоохоронцями достатньої кількості інформації зібрано не було, що ускладнило (унеможливило) оголошення підозри за вчинені протиправні діяння. Своєчасно не притягнуті до відповідальності правопорушники вчиняють більш тяжкі та зухвалі кримінальні правопорушення. Варто зазначити, що в умовах протидії досудовому

© В. Плетенець, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3619-8624>

viktor_plet@i.ua

розслідуванню заходи, спрямовані на знищення чи маскуванню доказової інформації, ускладнюють, а в низці випадків унеможливають встановлення всіх обставин кримінального правопорушення, що зумовлює формування відповідного рівня криміногенної обстановки в нашій державі.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Інформаційному забезпеченню розслідування кримінальних правопорушень значної уваги приділили такі вчені-криміналісти, як: Т. Авер'янова, Р. Белкін, О. Белов, В. Бірюков, О. Дронова, В. Журавель, І. Ієрусалімов, А. Іщенко, П. Іщенко, Є. Лук'янчиков, І. Пиріг, М. Салтєвський, В. Тищенко, В. Шепітько, К. Чаплинський та ін.

Різним аспектам протидії розслідуванню та шляхам її подолання приділяли увагу такі науковці, як: О. Александренко, Е. Бабаєва, І. Грицюк, С. Журавлев, В. Карагодін, В. Куликов, Л. Лившиць, Р. Мудрецький І. Ніколайчук, В. Ортинський, Д. Патрелюк, А. Петрова, О. Ромців, В. Трухачов, М. Чесакова, Р. Шехавцов, Б. Щур та інші. Проте інформаційному забезпеченню подолання протидії досудовому розслідуванню з боку вчених-криміналістів належної уваги приділено не було. Це призводить до формування несприятливих умов, в яких доводиться діяти уповноваженим особам під час розслідування проваджень, за якими наявна протидія. Наведене зумовлює необхідність розгляду питань подолання протидії досудовому розслідуванню з використанням можливостей інформаційного забезпечення.

Метою статті є висвітлення використання можливостей інформаційного забезпечення в подоланні протидії досудовому розслідуванню.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан злочинності в нашій державі зумовлює необхідність зміни ставлення уповноваженими особами до виявлення та використання інформації. Інформаційне забезпечення досудового розслідування, як наголошує А. М. Ішин, вирішує такі питання: вибір суб'єктів збору інформації, їх компетенції; визначення термінів, порядку і способів отримання, фіксації, обробки і систематизації отриманої інформації; аналіз інформації в межах певної процедури із застосуванням типових методик із залученням відповідних фахівців; організація використання результатів аналізу інформації в практичній діяльності органів попереднього слідства [2, с. 22]. Зазначене, на нашу думку, є вагомою складовою в інформаційному забезпеченні діяльності правоохоронців, окреме місце в якому належить описам об'єктів, що містяться в обліках. Основне призначення останніх полягає у наданні відомостей про об'єкт, що сприятиме уповноваженим особам в попередженні, розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень. Серед основних завдань інформаційного забезпечення виділяють такі: встановлення осіб затриманих і заарештованих; отримання даних про минулу злочинну діяльність осіб, стосовно яких здійснюється оперативна перевірка або кримінальне провадження та ін. [3, с. 91]. Завдяки цьому можливий профілактичний вплив на фактори, що детермінують злочинність, ефективність якого, великою мірою, залежить від оперативності застосування інформаційних технологій. В оперативно-розшуковій діяльності, наголошує В. Ткаліч, вони можуть успішно використовуватись для виявлення, документування, розкриття, попередження та припинення протиправної діяльності, зокрема на ранніх стадіях їх підготовки, замаху та вчинення [4, с. 211–212]. Оперативно-розшукова діяльність забезпечує процес розслідування даними, які отримати складно, а іноді неможливо, що в умовах початкового етапу розслідування набуває особливого значення. Оперативність отримання й використання інформації може забезпечити мінімізацію витрат ресурсів на здійснення досудового розслідування. Інформаційне забезпечення, на думку О. Бандурки, є серцевиною оперативно-розшукової діяльності [5, с. 282]. Ці відомості стають підґрунтям для тактичних операцій, комбінацій, формування і перевірки версій, визначення напрямів розслідування та пошуку правопорушників, попередження й подолання тиску з боку не зацікавлених у результатах розслідування осіб.

Інформаційне забезпечення є особливою формою контролю над тими загрозами, які можуть надходити від злочинності [6, с. 146]. Одержання вагомих для встановлення обставин кримінального провадження відомостей зумовлюють необхідність удосконалення взаємодії між підрозділами відповідних правоохоронних органів. Досягти цього можна, насамперед, шляхом консолідації зусиль, комплексного вирішення завдань з інформаційного забезпечення діяльності правоохоронців з подолання проявів протидії кримінальному судочинству [7, с. 208]. Злочинність як системне явище сучасного суспільства є одним з основних викликів для кожної держави,

тому й її подолання вимагає консолідованого підходу з боку працівників різних підрозділів. Актуальним напрямом інформаційного забезпечення процесу протидії злочинності є усунення безсистемності в зборі інформації, неузгодженості між різними суб'єктами в аналізі інформації про криміногенну обстановку та розробкою заходів реагування, у випадку її ускладнення, що у результаті не дозволяє ухвалити ефективні управлінські рішення і знижує рівень їх реалізації [8, с. 107–108].

Варто наголосити, що системність в діяльності уповноважених осіб має бути умовою збору та використання інформації. Лише системний підхід може забезпечити результативність застосування, наприклад тактичної комбінації та в межах її проведення – тактичних прийомів. Їх використання має ґрунтуватися на наявній у суб'єктів розслідування інформації та визначенні тієї, яку ще необхідно отримати. Отже, інформаційне забезпечення органів поліції являє собою органічну єдність роботи з визначення змісту, обсягів, якості інформації, необхідної для здійснення управління, а також заходів щодо раціональної організації процесів збирання, систематизації, накопичення та обробки цієї інформації шляхом застосування різноманітних методів, методик і технічних засобів [9, с. 161]. Наведене зумовлює необхідність не тільки накопичення, а й передусім систематизації даних у вигляді доступної, логічно побудованої та простої у застосуванні структури.

Під інформаційними системами прийнято розуміти організаційно впорядковану сукупність масивів інформації про об'єкти та інформаційні технології, у тому числі засоби сучасної комп'ютерної техніки, програмне забезпечення й мережі зв'язку, що забезпечують процеси введення, опрацювання та видачі інформації [10, с. 11].

Вагомого значення в практиці уповноважених осіб набувають фактори, що впливають на результативність інформаційного забезпечення. Зокрема, можливості отримання інформації через офіційний запит з його санкціонуванням відповідними суб'єктами, судом, з баз, що не достатньо автоматизовані, вимагає витрат часу, сил та засобів та зводить нанівець оперативність цього процесу. Зі свого боку, кількість запитів зумовлюють й пропорційність витрат ресурсів щодо необхідності отримання відповідної інформації.

Згідно з результатами здійснених в Німеччині досліджень, визначається, що доступ до інформаційних баз є необхідним чинником вдосконалення діяльності правоохоронних органів. Основними критеріями, що висуваються до системи організації інформаційного забезпечення, виділені: достовірність, повнота, оперативність, наявність формалізації опису криміналістичної інформації з урахуванням відображення потенційної доказової інформації, валідності і, нарешті, доступності для усіх суб'єктів розслідування [11]. Водночас бюрократичні процедури в отриманні доступу до масивів даних збільшують можливість несанкціонованого витоку інформації про стан та напрями організації й проведення розслідування. Не меншого значення набуває й результативність застосування інформації, зумовлена часом від моменту її отримання. Тож чим швидше реалізується з моменту одержання інформація, тим вплив її більший, а ефективність діяльності є вищою. Отже, по-перше, збільшується ступінь поінформованості не зацікавлених осіб у результатах розслідування, по-друге – ускладнюється подолання даних проявів, по-третє – унеможлиблюється визначення кола причетних до витоку інформації осіб та надання їх діям правової оцінки. Відповідно для працівників правоохоронних органів доступ до автоматизованих інформаційних баз має бути спрощений, що забезпечуватиме більшу ефективність не тільки застосування, а й мінімізацію передчасної поінформованості та протидії з боку зацікавлених осіб.

Потреба під час розслідування неодноразового використання накопичених масивів даних визначає необхідність формування криміналістичних інформаційних систем. Основними завданнями функціонування системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ вважають:

– забезпечення можливості оперативного отримання інформації у повному, систематизованому та зручному для користування вигляді співробітниками та підрозділами поліції для розкриття;

– забезпечення динамічної та ефективної інформаційної взаємодії усіх галузевих служб поліції України, інших правоохоронних органів та державних установ; забезпечення захисту інформації. Органи поліції користуються й іншим інформаційним забезпеченням. За доступністю його можна поділити на відкрите і закрите забезпечення. Відкрите – це забезпечення зовнішнього загального користування, наприклад обласні адресно-довідкові картотеки (адресні бюро), а закрите – обмеженого користування,

наприклад оперативно-довідкова картотека джерел інформації, призначене тільки для певної категорії працівників, допущених до оперативно-розшукової діяльності. Окремі служби МВС створюють свої специфічні інформаційні системи, які забезпечують функціональну діяльність структури. Такі системи мають Головне управління пожежної охорони, Державна служба охорони, Медичне управління і деякі інші;

– розслідування, попередження злочинів і розшуку злочинців; збір, обробка та узагальнення оперативної, оперативно-розшукової, оперативно-довідкової, аналітичної, статистичної і контрольної інформації для оцінки ситуації та ухвалення обґрунтованих оптимальних рішень на всіх рівнях діяльності органів поліції [12]. Варто наголосити, що за неналежного ставлення з боку уповноважених осіб до проявів протидії досудовому розслідуванню вони неодмінно знайдуть своє продовження під час судового розгляду кримінального провадження. Під час судового розгляду протидія не тільки не зникає, а й може набувати нових форм та способів впливу, характеризуватися розширенням кола суб'єктів, переслідуваними цілями [13, с. 97]. Отже, наявність інформаційного середовища сприятиме мінімізації тиску як під час досудового розслідування, так і судового розгляду кримінальних проваджень, що забезпечить ухвалення судом обґрунтованих рішень. Відповідно, наявні про факт протидії досудовому розслідуванню відомості зумовлюватимуть необхідність ухвалення уповноваженими особами необхідних рішень та вжиття заходів.

Тож за наявності внутрішньої протидії уповноважені особи здебільшого вдаються до дій організаційно-тактичного характеру, корегування планів (розслідування, слідчих (розшукових) дій), зміни послідовності та часу проведення процесуальних дій, прийняття заходів забезпечення безпеки учасників. За наявності зовнішньої протидії, переважно, інформується керівництво органу досудового розслідування, процесуальні керівники, провадження може передаватися до інших підрозділів для організації й проведення розслідування. Діям суб'єктів, які здійснюють протидію, має надаватися юридична оцінка. Наведений нами перелік заходів є орієнтовним, проте, вони можуть прийматися як за фактами внутрішньої, так і зовнішньої протидії досудовому розслідуванню, чим сприятимуть подоланню проявів протидії досудовому розслідуванню. Проте удосконалення діяльності правоохоронців не тільки з формування інформаційних баз, а й використання відомостей, що в них містяться, з урахуванням сучасних технічних можливостей, досвіду інших держав підвищить ефективність діяльності правоохоронців України.

Висновки. Проведене нами дослідження дозволило лише окреслити можливості інформаційного забезпечення в подоланні протидії досудовому розслідуванню. Отримання інформації має характеризуватися оперативністю, а її застосування – виваженістю та своєчасністю, від чого залежить результативність діяльності та встановлення всіх обставин кримінального провадження. Удосконалення діяльності правоохоронців не тільки з формування інформаційних баз, а й з використання зосереджених в них відомостей повинно реалізовуватися з урахуванням сучасних технічних можливостей, наявного досвіду їх використання в нашій та інших державах, що підвищить ефективність діяльності уповноважених осіб.

Подальші наші наукові пошуки спрямовуватимуться у напрямі дослідження можливостей інформаційних технологій в організації розслідування кримінальних правопорушень, що перебувають в умовах протидії.

Список використаних джерел

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення України. URL : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
2. Ишин А. М. Информационное обеспечение предварительного расследования преступлений: некоторые современные аспекты. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта. Серия : Гуманитарные и общественные науки*. 2016. № 4. С. 21–28.
3. Усманов Р. А. Информационные основы предварительного расследования : монография / под ред. А. А. Белякова. М. : Юрлитинформ, 2006. 367 с.
4. Ткаліч В. Є. Використання інформаційних технологій та засобів масової інформації при розкритті злочинів. *Сторіччя розшуку: історія, сучасність та перспективи* : науково-прак. конф. (м. Одеса, 24 жовтня 2009 р.). Одеса : ОДУВС, 2009. С. 211–212.
5. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник. Харків : ХНУВС, 2002. 334 с.
6. Желудков М. А. Особенности информационного обеспечения деятельности органов внутренних дел по противодействию экономической преступности. *Вестник Владимирского юридического института*. 2007. № 3 (4). С. 146–149.

7. Pletenets V. The possibilities of information support in overcoming of combating criminal Judices. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2019. Special Issue № 1. P. 207–212.
8. Годунов И. В. Некоторые аспекты информационно-аналитической работы в деятельности правоохранительных органов в сфере противодействия преступности. *Человек: преступление и наказание*. 2012. № 4 (79). С. 107–108.
9. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник. Харків : ХНУВС, 2009. 780 с.
10. Бірюков В. В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів: проблеми теорії і практики : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / НАВС. Київ, 2011. 31 с.
11. Kuhne E. Polizeiliche Informationssysteme und ihre Nutzung in der Sächsischen Polizei. Berlin, 2004.
12. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
13. Плетенець В. М. Криміналістичне забезпечення подолання протидії кримінальному судочинству: сучасний стан та шляхи розвитку. *Eurasian Academic Research Journal*. 2018. № 8 (26). 120 p.

Надійшла до редакції 17.01.2022

References

1. Yedynyy zvit pro kryminal'ni pravoporushennya Ukrayiny [Unified report on criminal offenses of Ukraine.] URL : <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>. [in Ukr.].
2. Ishyn, A. M. (2016) Informatsyonnoye obespecheniye predvaritel'nogo rassledovaniya prestupleniy: nekotoryye sovremennyye aspekty [Information support of preliminary investigation of crimes: some modern aspects]. *Vestnyk Baltiyskoho federal'nogo universiteta im. I. Kanta. Seriya : Gumanitarnyye i obshchestvennyye nauki*. № 4, pp. 21–28. [in Russ.].
3. Usmanov, R. A. (2006) Informatsyonnyye osnovy predvaritel'nogo rassledovaniya [Information bases of preliminary investigation] : monohrafiya / pod red. A. A. Belyakova. M. : Yurlitinform, 367 p. [in Russ.].
4. Tkalic, V. Ye. (2009) Vykorystannya informatsiynykh tekhnolohiy ta zasobiv masovoyi informatsiyi pry rozkrytti zlochyv [The use of information technology and media in the detection of crimes]. *Storichchya rozshuku: istoriya, suchasnist' ta perspektyvy : naukovo-prak. konf. (m. Odesa, 24 zhovtnya 2009 r.)*. Odesa : ODUVS, pp. 211–212. [in Ukr.].
5. Bandurka, O. M. (2002) Operatyvno-rozshukova diyal'nist' [Operational-search activities] : pidruchnyk. Kharkiv : KhNUVS, 334 p. [in Ukr.].
6. Zheludkov, M. A. (2007) Osobennosti informatsyonnogo obespecheniya deyatel'nosti organov vnutrennikh del po protivodeystviyu ekonomicheskoy prestupnosti [Features of information support of the activities of law enforcement agencies to combat economic crime]. *Vestnik Vladimirovskogo yuridicheskogo insytuta*. № 3 (4), pp. 146–149. [in Russ.].
7. Pletenets, V. (2019) The possibilities of information support in overcoming of combating criminal Judices. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. Special Issue № 1, pp. 207–212.
8. Godunov, I. V. (2012) Nekotoryye aspekty informatsyonno-analiticheskoy raboty v deyatel'nosti pravookhranitel'nykh organov v sfere protivodeystviya prestupnosti [Some aspects of information and analytical work in the activities of law enforcement agencies in the field of crime prevention]. *Chelovek: prestupleniye y nakazaniye*. № 4 (79), pp. 107–108. [in Russ.].
9. Bandurka, O. M. (2009) Upravlinnya v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrayiny [Management in the bodies of internal affairs of Ukraine] : pidruchnyk. Kharkiv : KhNUVS, 780 p. [in Ukr.].
10. Biryukov, V. V. (2011) Informatsiyno-dovidkove zabezpechennya rozsliduvannya zlochyv: problemy teorii i praktyky [Information and reference support for the investigation of crimes] : avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09 / NAVS. Kyiv, 31 p. [in Ukr.].
11. Kuhne, E. (2004) Polizeiliche Informationssysteme und ihre Nutzung in der Sächsischen Polizei [Police information systems and their use in Saxon police]. Berlin. [in Ger.].
12. Pro informatsiyu [On information] : Zakon Ukrayiny vid 02.10.1992 URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>. [in Ukr.].
13. Pletenets', V. M. (2018) Kryminalistychnye zabezpechennya podolannya protydyi kryminal'nomu sudochynstvu: suchasnyy stan ta shlyakhy rozvytku [Forensic support to overcome the opposition to criminal justice: the current state and ways of development]. *Eurasian Academic Research Journal*. № 8 (26). 120 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Viktor Pletenets. Use of information tools to overcome opposition to pre-trial investigation and use of information tools to overcome obstruction of pre-trial investigation. The article deals with using the possibilities of information support in overcoming opposition to pre-trial investigation. It is noted that the effectiveness of the investigation of criminal offences in a hostile environment depends on the level of information available to the investigation. On the basis of an analysis of statistical data from the Office of the Procurator-General of Ukraine, it is noted that 60 per cent of criminal proceedings did

not collect sufficient information, which in turn made it impossible to prosecute perpetrators of socially dangerous acts. It is emphasized that intelligence activities and the process of investigation provide information that is otherwise difficult to obtain and sometimes impossible to obtain. This is particularly important given the paucity of information that characterizes the initial phase of the investigation. This should be seen as a prerequisite for the implementation of tactical and operational measures and for the success of the investigation, while minimizing the possible pressure exerted by the persons concerned on the participants in the criminal proceedings. It is noted that a systematic approach to information can reduce the time, effort and cost of producing a positive result. Uncertainty about the organization of the investigation in general and how to overcome existing pressure from the persons concerned is largely the result of a lack of information from the investigators. This has an impact on the ability to make organizational and tactical decisions, both in terms of the direction of the investigation and in terms of coping with the reaction. The system, noted in the work, should be not only in the collection of information, but also in its use in criminal proceedings. Only a systematic approach can ensure the effectiveness of using, for example, a tactical combination and, within that framework, tactical techniques. Their application should be based on the information available to the subjects of investigation and the determination of what to obtain.

The report states that information must be obtained in a timely manner and that its use must be balanced and timely, on which depends the performance of the activity and the determination of all circumstances of the criminal proceedings.

Keywords: *information support, information, pre-trial investigation, proceedings, overcoming of opposition.*

УДК 347

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-244-250

Яна ТРИНЬОВА®

доктор юридичних наук, доцент,
адвокат
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У статті наведено аналіз всіх законопроектів щодо правового врегулювання допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ) в Україні, які подавались до Верховної Ради України та були опубліковані науковцями. Виявлено недоліки цих проектів нормативно-правових актів, зокрема акцентовано на застосуванні в чинному законодавстві терміна «репродуктивний вік» у контексті надання можливості використання ДРТ, який фактично обмежує можливість скористатись цими технологіями особам, які вже фізіологічно вийшли з цього віку. Також надані пропозиції щодо удосконалення правового врегулювання правовідносин у сфері ДРТ. Пропоновано не обмежувати коло суб'єктів, які можуть скористатись програмою сурогатного материнства (СМ), цивільно-правовим статусом та їх статтю; обмежити допустиму кількість одночасно пересаджених ембріонів одним; закріпити заборону статевої селекції ембріонів, за винятком певних обставин; окремо передбачити порядок застосування програми СМ для дискордантних пар; положення договору сурогатного материнства включити до ЦК, а не в окремий закон; передбачити компенсаційну виплату потенційними батьками на користь народженої у програмі дитини певної суми, яку потенційні батьки можуть тимчасово покласти на зберігання на банківський рахунок або на депозит нотаріуса; не звужувати кількість сторін договору СМ; включити до переліку обов'язкових документів з боку потенційних батьків у програмах СМ документи, які вимагаються в разі усиновлення дитини; в основу нового закону покласти наявний Порядок застосування ДРТ.

Ключові слова: *закон, проєкт закону, сурогатне материнство, ВІЛ-пари, дискордантні пари, юридична відповідальність, ембріотрансфер, статевий відбір ембріонів, кримінальна відповідальність у сфері ДРТ.*

© Я. Триньова, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5416-2756>

academy@kvs.gov.ua